

оподаткування тієї частини прибутку, що виплачуються працівникам).

Бібліографія

1. **Інструкції по визначенню вартості робочої сили** затверджена Наказом Держкомстату України від 29.05.1997р. №131 // Офіційний вісник України – 1997 р., № 28, с. 380, код акту 2002/1997.
2. **Податковий кодекс України** від 02.12.2010 № 2755-VI. / Відомості Верховної Ради України – 2011 р., № 13, стаття 112
3. **Постанова Кабінету міністрів України** «Про затвердження переліку видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 22.12.2010 № 1170 // Урядовий кур'єр від 31.12.2010 – № 247.
4. **Інструкція зі статистики заробітної плати** затверджена Наказом Держкомстату України від 13.01.2004р. №5. // Офіційний вісник України – 2004 р. – №4., Т.2., с. 569, ст. 200, код акту 27561/2004.
5. Гуменюк В.Я., Самолюк Н.М. **Управління витратами на персонал**: Монографія. – Рівне: НУВГП, 2012.

Рецензент: д. е. н., професор Павлов В.І.

УДК 504: 366. 6: 33

П. М. СКРИПЧУК
Ф. Д. ШВЕЦЬ

СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА ПІДПРИЄМСТВ: ЕКОЛОГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ, БІЛЬШ ЧИСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ

В статі розглянуто методологічні засади розвитку екологічного маркування продукції, передумов запровадження екологічно чистих виробництв з метою формування «зелених» державних закупівель.

©Скрипчук П. М. - д.е.н., професор Національного університету водного господарства та природокористування;

©Швець Ф.Д. – к.е.н., доцент Національного університету водного господарства та природокористування

The article considers the methodological principles of environmental labeling products, the introduction of environmentally friendly conditions of production in order to create "green" public procurement.

Ключові слова: екологічний маркетинг, більш чисте виробництво, «зелені» державні закупівлі.

Розвиток світової економіки здійснюється в напрямку її екологізації, як об'єктивної вимоги виживання людства. Найбільший ефект для держави досягається шляхом системного врахування інтересів суспільства, відповідної законодавчо-нормативної бази, раціонального природокористування та стимулювання екологізації економіки. При цьому важливими інструментами, за допомогою яких можливо забезпечити екологізацію реального сектору економіки держави є екологічні менеджмент, аудит, маркетинг, стандартизація й сертифікація із використанням сучасного високотехнологічного метрологічного забезпечення. Найперше такі тенденції в Україні, всупереч будь-яким інституційним та законодавчим перепонам, знайшли свою реалізацію у сфері виробництва й логістики екологічно безпечної та (або) органічної продовольчої продукції, послуг і сировини, сертифікації систем управління в тому числі інтегрованих, екологічному маркуванні, розробці і запровадженні екологічних стандартів щодо діяльності підприємств а натеper щодо екологічної сертифікація у сфері природокористування. Проте незалежно від реалій сьогодення, в умовах глобалізації ринків, товарів і послуг, бізнес, державні інституції змушені звертати увагу на забезпечення відповідного до міжнародних стандартів рівня якості продукції та навколишнього природного середовища (НПС).

Актуальність вирішення таких проблем та практична їх значимість для економіки держави також підтверджується в роботах: Л. Мельника, Т. Галушкіної, О. Бондара, О. Садченко, Н. Васюткіної, І. Драбика, Н. Лисиці, В. Рогожина, В. Юрченка, Ю. Дайновського, В. Франчука та інших вчених. Серед яких найменш вивченими, науково обґрунтованими є сутність та практичне використання методологічних доробок щодо екологічних стандартизації і сертифікації у практичній реалізації екологічного маркування,

започаткуванні більш чистих виробництв та відповідних до них державних закупівель.

Метою статі є розробка та пропозиція для бізнесу та в цілому реальному сектору економіки шляхів реалізації концепції екологічних стандартизації і сертифікації як методологічної складової в системі екологізації економіки та формуванні передумов «зелених» закупівель, розробки й гармонізації стандартів екологічного управління на підприємствах.

Соціо-еколого-економічні передумови реалізації зазначених в меті задач полягають у розробці теоретико-практичних постулатів, які розкривають теоретичні положення а на перспективу реалізовуватимуть положення: договорів Маракеша щодо державних закупівель товарів і продукції виготовлених за більш чистими виробництвами; Директиви 2004/18/ЄС щодо державних договорів підяду, постачання і обслуговування; Директиви 2004/17/ЄС, яка охоплює процедури закупівель у суб'єктів у сфері енергетики, водних ресурсів, транспорту; 7-мої Рамкової Програми (Intelligent Energy Europe); питання сталості біомаси, наприклад, NEN – Інститут стандартизації Нідерландів; Постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2011 р. № 529 «Про затвердження Технічного регламенту з екологічного маркування», положеннями Комісії Кодекс Аліментаріус, Регламенту комісії (ЄС) Т 889/2008 від 5 вересня 2008 р. «Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) Т 834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів» та ін.

Розроблена автором концепція екологічних стандартизації і сертифікації базується на методології системного підходу, врахуванні синергетичних результатів та превентивних підходів, узгоджується із положеннями Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП, 2008 р.) щодо Глобального зеленого курсу, спрямованого на сприяння оздоровлення фінансової системи, подолання рецесії в економіці, переведення після кризового розвитку на шлях екологічно чистого і стабільного розвитку, збільшення кількості робочих місць [1]. З цією метою необхідно: обґрунтувати повноваження державних інституцій та

розробити законодавчо-нормативне та налагодити наукове і фінансове забезпечення виготовлення засобів вимірювальної техніки (метрологічного забезпечення на всіх етапах життєвого циклу продукції й виробничих циклів підприємств); запроваджувати стимули, реформи у ціноутворенні у напрямі переходу до екологічно-орієнтованої «зеленої» економіки; створювати інфраструктуру із підвищення зайнятості у трансформованих секторах економіки.

У контексті концепції екологічних стандартизації і сертифікації положення розвитку «зеленої» економіки в Україні повинні включати: виконання існуючої стратегії національної екологічної політики до 2020 року та розробка галузевих стратегій екологізації економіки у контексті стратегічних цілей й завдань розвитку економіки; інвестиції та бюджетне планування проводити на конкретний результат відповідно до заданих стратегічних цілей і завдань; персональна відповідальність міністерств, відомств, головних виконавців за досягнення цілей стратегії; перехід підприємств всіх форм власності промисловості на принципи ресурсно-ефективного і чистого виробництва; реальне стимулювання попиту на екологічну продукцію: фінансування наукових розробок, економічні інструменти, соціальна реклама позитивних аспектів та негативних (в тому числі на перспективу); усунення фінансових бар'єрів для отримання підприємствами інвестицій на впровадження ними зелених схем виробництва та технологій, створення цільових фондів; розробка національних стандартів із екологічної сертифікації у сфері природокористування, їх гармонізація з стандартами ISO 9000, 14000; впровадження в практику положень екологічного менеджменту й аудиту; трансформація законодавства в напрямку стимулювання розвитку моделі «зеленої» економіки; соціальна реклама, інформаційні кампанії для роз'яснення споживачам доцільності екологічних виробництв та підтримання вітчизняного виробника, протекціонізм на різних рівнях.

Щодо екологічного маркування продукції підприємств у контексті концепції екологічних стандартизації і сертифікації необхідно зазначити наступне. Історичні передумови становлення екологічного маркування як завершального етапу сертифікації систем управління, екологічної сертифікації

продукції послуг, переваги від участі в міжнародній організації – Глобальній Мережі Екологічного Маркування – Global Ecolabelling Network наведено в роботах автора [2, 3]. Проте наразі актуальним є запровадження соціальної реклами щодо екологічного маркування, яке: виступає логічним завершенням процедури сертифікації продукції так як ідентифікована в такий спосіб продукція та весь її життєвий цикл (включно економічний аспект) легітимно працює на користь держави; покращує імідж підприємства (в тому числі і на міжнародному рівні, якщо маркування виконано за стандартами ISO); стимулює збут екологічної продукції; сприяє вивченню та формуванню попиту на екологічно безпечну продукцію, технології чи послуги (наприклад, позитивні тенденції із зростання органічного сільського господарства у США, країнах ЄС, до 20% щорічно); засвідчує відповідальність організації за виконання екологічних, економічних, соціальних зобов'язань на всіх рівнях (наприклад, випуск сертифікованої продукції за вимогами стандартів серій ДСТУ ISO 9000, ДСТУ ISO 14000, QS 9000, HACCP); зменшує невизначеність у відносинах постачальник-споживач; сприяє розвитку міжнародної торгівлі (екологічне маркування є об'єктом розгляду під час імпорту чи експорту продукції); спонукає до процедур добровільної стандартизації і сертифікації якості продукції, в тому числі екологічної, перед затвердженням екологічного маркування.

Наприклад, основні фактори, що впливають на просування органічної продукції та успішно використовуються такими організаціями, як: «Жива планета», «Біолан», «Зелене дос'є»: організація спеціалізованих виставок, ярмарків; міжнародні конкурси біопродукції; просування через роздріб; вивчення досвіду та інноваційних рішень країн ЄС; інформування споживачів; маркування спеціальними логотипами; розвиток системи продажу товарів без посередників; розвиток торгівлі в мережі Інтернет; відкриття спеціалізованих магазинів з продажу органічної продукції.

Звідси основні положення програми регіонального стимулювання розвитку виробництва органічної продукції в Рівненській області передбачають: еколого-економічне обґрунтування доцільності органічного виробництва у Рівненській області; наукове обґрунтування кооперації

сільськогосподарських виробників Рівненської області; пільгове кредитування виробництва органічної продукції; створення кооперативів і з вирощування й переробки органічної продукції; пільгове оподаткування виробників органічної продукції; формування системи екологічної логістики; навчання населення правилам вирізнення органічної продукції; використання лише «сталої» біомаси для потреб органічного сільськогосподарського виробництва та у якості біомаси для енергетичних потреб; сертифікація має здійснюватися у відповідності зі стандартами, такими як ISCC (Міжнародна система сертифікації сталості та викидів вуглецю).

Звідси на рівні держави вкрай важливо: спростити та зробити «прозорими» законодавчі обмеження і регламентації, вимоги контролюючих органів, довести податкові регламенти до реального сприяння ефективності витрат екологічно орієнтованих підприємств, підтримувати у ЗМІ екологічно орієнтовані акції підприємств, сприяти екологічній обізнаності суспільства, створювати умови легітимної конкуренції; враховувати точку зору громадськості.

Щодо «зелених» державних закупівель то механізм їх реалізації потребує доопрацювання Закону України «Про здійснення державних закупівель» а саме статті 22-зменшення документації а водночас проведення постійно діючих відкритих торгів (надання постійно діючих пропозицій, що доступна в мережі Інтернет).

Також потребує доповнення та перегляд Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» щодо регламентації правових засад забезпечення якості та безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини для здоров'я населення на принципах екологічної сертифікації у сфері природокористування й простежування «життєвого» циклу продукції. Наприклад, збереження й посилення відповідальності за положеннями статті 18 де йдеться про державний контроль за якістю та безпекою харчових продуктів і продовольчої сировини під час їх виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, використання, утилізації тощо. Такі положення підтверджує аксіома про те, що засоби вимірювальної техніки згідно їх паспортів володіють похибкою у 5 і більше відсотків, а похибка на

визначення, наприклад, важких металів складає – 20-40%. Отже, завдяки нашим технічним можливостям ми не міряємо а знаходимо їх у продукції харчування, сировині, ґрунті тощо. А із загальної кількості відомих політантів ми можемо виміряти приблизно – 10% відомих речовин.

У зазначеному контексті методологічні підходи та державна позиція до розвитку маркування екологічної продукції повинна включати такі положення:

1. Організації, які надають право на екологічне маркування мають бути акредитовані а дослідження виконані в атестованих лабораторіях.

2. Вся продукція, виготовлена на основі генної інженерії чи з генетично модифікованих організмів (ГМО) не відповідає вимогам екологічного маркування.

3. Екологічне маркування надає однозначну інформацію про екологічність продукції.

4. Додатково до вимог традиційного маркування віднесено: відомості про організацію, що надала право на екологічне маркування, всі інгредієнти, харчові добавки і допоміжні засоби переробки, технології переробки, походження продукції, способи отримання споживачами повної інформації про продукт.

5. Процедура отримання екологічного маркування може бути спрощена за умови, що на підприємстві сертифіковані системи, наприклад: менеджменту якості, система менеджменту безпечності харчових продуктів, система екологічного менеджменту, системи соціальної відповідальності бізнесу та ін.

6. На підприємствах, організаціях із вирощування, виготовлення, переробки і логістики продукції необхідно дотримуватись стандартів і критеріїв в тому числі екологічних щодо: технологічних процесів, викидів в атмосферне повітря, скидів у поверхневі водні ресурси, вимог збору, переробки, утилізації всіх видів відходів.

7. Підприємства, організації із вирощування, виготовлення, переробки і логістики продукції не повинні створювати ризиків забруднення навколишнього природного середовища включно шум, вібрація, теплове забруднення понад встановлених гранично-допустимих рівнів, згідно положень

санітарно-гігієнічних правил і норм та всіх видів законодавчо-нормативних документів.

8. Продукт може мати екологічне маркування, якщо:

- виконуються вимоги щодо екологічної сертифікації території де вирощувалась сировина, всі складові інгредієнти (Методика екологічного аудиту і сертифікації природно-господарських систем [3, 4, 5]);

- виконуються вимоги стандарту ДСТУ ISO 14040:2004 «Екологічне керування. Оцінювання життєвого циклу. Принципи та структура»;

- виконуються вимоги стандарту ДСТУ ISO 14024-2002 «Екологічні маркування та декларації. Екологічне маркування типу I. Принципи і процедури»;

- виконуються вимоги стандарту ДСТУ ISO 14020 : 1998 «Екологічні маркування та декларації. Загальні принципи», ДСТУ 4161 – 2003 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги»;

- продукти харчування перероблені такими методами, що забезпечують життєву якість кожної складової та продукту в цілому;

- технології, що використовуються для переробки екологічно безпечних продуктів харчування є біологічними, фізичними та механічними за природою. Будь-які добавки, речовини, що прискорюють технологію та речовини, що хімічно реагують або змінюють екологічно безпечні продукти не допускаються до використання;

- упаковка продуктів повинна перероблятися відомими способами, не впливати на якість продукції, бути виготовленою із інертних: скло, папір, харчовий поліетилен тощо матеріалів, а при переробці здійснювати мінімально можливий негативний вплив на навколишнє природне середовище;

- матеріали для упаковки не повинні забруднювати продуктів харчування;

- використання упаковки, що містить синтетичні фунгіциди, консерванти або фуміганти заборонено;

- використовуються природні барвники, трави або спеції із зазначенням їх назви та відсоткового співвідношення;

- не менше 95% (ваги продукту) інгредієнтів мають сертифіковане (екологічно безпечне) походження;

- не допускається використання штучних та отриманих методами хімічного синтезу речовин будь-якого призначення;
- допускається використання компонентів, отриманих з натуральних продуктів (наприклад, екстрагування тощо). Екстракція повинна проходити тільки за допомогою води, етанолу, рослинних чи тваринних жирів, оцту, вуглекислого газу або азоту;
- обладнання для фільтрації не містить азбест або використовує методи, що можуть негативно вплинути на продукт;
- використання опромінення заборонено.

Саме тому методологія синергетики і превентивізму щодо екологічного маркетингу, державних закупівель, екологічно безпечних виробництв полягає у запровадженні екологічної сертифікації територій з метою запровадження екологічно безпечного агропромислового виробництва. Такі положення на практиці доцільно реалізувати у діяльності екологічних індустріальних парків, екологічних полісів тощо.

Бібліографія

1. **Глобальный новый зеленый курс.** Доклад ЮНЕП. Март 2009. Доступно на сайті - www.unep.org/greenconomy.
2. Скрипчук П. М. **Екологічне маркування: інноваційні та організаційні аспекти** // Міжнародний науковий журнал „Механізм регулювання економіки”. – 2007. – № 1 (29). – С.104 – 115.
3. Скрипчук П. М. **Економічні аспекти екологічного маркування** // Маркетинг в Україні. – № 6, 2006., С. 34 – 38.
4. Скрипчук П. М. **Організаційно-економічні основи запровадження екологічної стандартизації і сертифікації** : [монографія] / П. М. Скрипчук. – Рівне : НУВГП, 2010. – 265 с.

Рецензент: д. е. н., професор Гуменюк В. Я.